

КО

На сцени су данас беспосадна оруђа и оруђа која достижу невероватне брзине и прецизност. Учесници оружаних сукоба више нису само државе већ и недржавни актери. Дошло је и до веће транспарентности простора у коме се сукоби изводе, као и до његовог ширења, тако да данас поред копна, мора и ваздуха говоримо и о сукобу у сајберпростору, а све чешће и о космосу, као могућем попришту.

Физиономија савремених оружаних сукоба

СМОС

КАО МОГУЋЕ ПОПРИШТЕ

Да ли се и у којој мери рат променио, шта је то што је ново, а шта је остало исто – суштинска су питања покренута на научном скупу „Савремени оружани сукоби – теорија и пракса“, коме је Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду недавно био домаћин

Пише потпуковник др Милош МИЛЕНКОВИЋ

Учесници скупа, који је реализован у форми округлог стола, били су представници сродних института и факултета са којима Институт за стратегијска истраживања има развијену дугогодишњу научну сарадњу, као и представници Министарства одбране. Поред учесника, скупу су присуствовали и представници Оперативне управе (Ј-3) и Управе за развој и опремање (Ј-5) Генералштаба Војске Србије. Овако велики број учесника и значај институција из којих долазе унапред је обећавао да ће то бити скуп на коме се могу чути релевантни ставови, сазнања и погледи о врло важној теми, која је, услед рата у Украјини, постала тема глобалног значаја.

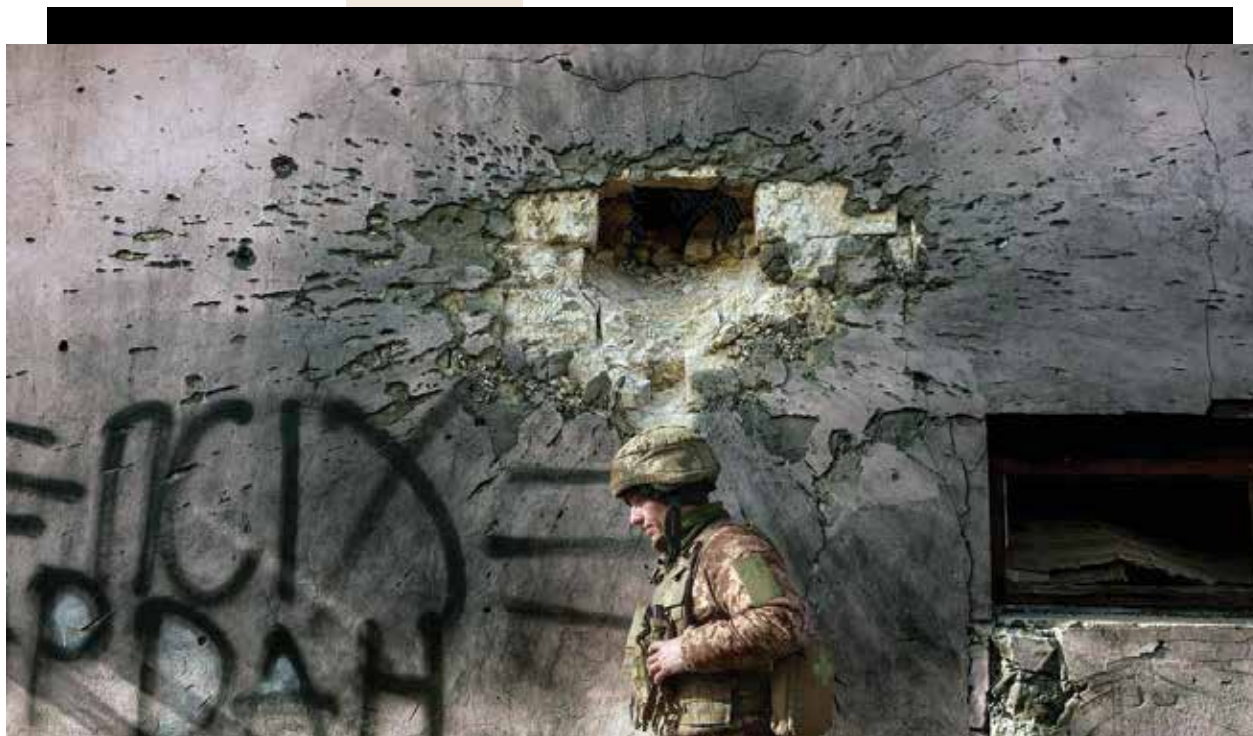
Скуп је отворила директорка Института за стратегијска истраживања ван. проф. др Јованка Шарановић, која је истакла значај теме и нагласила да се Институт за стратегијска истраживања, као организатор

скупа, водио потребом трагања за одговором на питање да ли се то и у којој мери рат променио. Шта је то што је ново, а шта је остало исто? Оно што је очигледно јесте да је утицај научнотехнолошког развоја унео значајне новине, као што се то и раније дешавало. На сцени су данас беспосадна оруђа и оруђа која достижу невероватне брзине и прецизност. Учесници оружаних сукоба више нису само државе већ и недржавни актери. Дошло је и до веће транспарентности простора у коме се сукоби изводе, као и до његовог ширења, тако да данас поред копна, мора и ваздуха говоримо и о сукобу у сајберпростору, а све чешће и о космосу, као могућем попришту. С друге стране, рат у Украјини на велику сцену поново враћа „оружану борбу”, у којој се сучељавају две регуларне војске међународно признатих држава, односно „класичан рат”.

Инстант и продужени рат

Научни скуп организован је у три панела. Први је био посвећен теоријским разматрањима феномена савремених

оружаних сукоба и његових карактеристика. Научни сарадник др Небојша Вуковић из Института за међународну политику и привреду био је први панелиста и он је говорио на тему „Повратак сукоба средњег-високог интензитета у међународним односима – дилеме и перспективе”. У свом излагању Вуковић је указао на чињеницу да је након окончања хладног рата Европа неколико деценија, са изузетком Балкана и појединих региона бившег СССР-а деведесетих година, уживала у релативном миру током којег су, скоро без изузетка, оружане снаге европских земаља доживеле знатне редукције, како у људству, тако и у ратној техници. Армије су биле редизајниране тако да више одговарају изазовима сукоба ниског интензитета, супротстављању тероризму и екстремизмима, као и учешћу у мировним мисијама. Насупрот томе, рат на Кавказу 2020. године и текући рат у Украјини представљају примере сукоба средњевисоког интензитета, односно конвенционални оружани сукоб између оружаних снага две државе, који се води по

устаљеним правилима војних наука и ратне вештине, са читавом номенклатуром већ помало заборављених и потиснутих појмова попут фронта, позадине, стратегијског и оперативног правца и сл. То последично пред планере одбране свих држава света поставља питање какве и колике оружане снаге треба поседовати да би се адекватно одговорило на изазове нових сукоба средњег и високог интензитета.

Други панелиста пуковник ван. проф. др Срђан Старчевић са Војне академије изложио је рад „Рат у теорији умреженог друштва Мануела Кастелса”, у којем је представио Кастелсов теоријски поглед на подвајање рата у савременом свету: на инстант рат и продужени рат. Ова подвојеност се, како Старчевић истиче, заснива на једној од најутицајнијих савремених друштвених теорија, теорији о „умреженом друштву”, коју је понудио Мануел Кастелс, а која даје изврсне аналитичке увиде у многе друштвене појаве међу којима је свакако и рат. Старчевић је у свом излагању посебну пажњу посветио инстант рату, који је, према Кастелсовом објашњењу, омогућен новинама у технологији које су остварене у последњим деценијама. Наиме, закључак је да је у савременим развијеним

државама рат прихватљив за њихове грађане под три услова: ако у рату нису ангажовани обични грађани, него професионална војска; ако је рат кратак и не захтева велико трошење људских и економских ресурса; и ако је рат виђен као чист, са прецизним уништењем оправданих циљева.

Пуковник мр Душан Мрдак из Сектора за политику одбране излагао је на тему „Екстернализација као структурно обележје оружаних сукоба 21. века”, који је указао на чињеницу да у раном 21. веку државе, као кључни субјекти међународних односа, улажу знатне напоре да своју безбедност учине што јефтинијом, ефикаснијом и легитимнијом. Суочене са све већим неизвесностима и бројним, било стварним или конструисаним претњама, државе траже начине да у савременим сукобима асиметричне природе, посебно оружаним, остваре своје циљеве уз што мању употребу сопствених ресурса, односно полуга тврде моћи. Мрдак је у свом излагању анализирао концепцију екстернализације терета ратовања као структурно обележје оружаних сукоба на почетку трећег миленијума, укључујући и последице по светско друштво и међународне односе. У дискусији је

У савременим развијеним државама рат је прихватљив за њихове грађане под три услова: ако у рату нису ангажовани обични грађани, него професионална војска; ако је рат кратак и не захтева велико трошење људских и економских ресурса; и ако је рат виђен као чист, са прецизним уништењем оправданих циљева

као пример за овај феномен, између осталих, навођен и актуелни сукоб у Украјини, јер се он може посматрати и као сукоб НАТО-а и Русије, у коме НАТО екстернализацију спроводи преко Украјине.

Свевидеће око

Тема вишег научног сарадника др Срђана Кораћа из Института за политичке студије била је „Напредне технологије и визуализација рата: ка хиперреалистичној представи о ратовању”. Излагање је било посвећено разматрању како напредне технологије 4. индустријске револуције драматично преобликују визуализацију рата, те које су могуће епистемолошке, социјалне и етичке импликације тог преображаја. У средишту анализе налазио се текући рат у Украјини као пример комбиноване употребе напредних технологија и обиља видео-материјала о борбеним операцијама снимљеног из перспективе „свевидећег ока”, а доступног широкој јавности посредством дигиталних медија и друштвених мрежа. Основна претпоставка анализе коју је Кораћ на скупу представио јесте да хиперреалистична визуализација рата постепено смањује простор за слободну интерпретацију чињеница о борбеним операцијама. Према закључцима аутора, хиперреалистична визуализација рата олакшава и свођење борбене операције на „индустријски поступак”, што са собом отвара нове етичке импликације у начину вођења рата и питање онтолошког статуса војника и заповедника.

Као својеврсни наставак ове приче, доц. др Весна Перић са Факултета за дипломатију и безбедност презентовала је тему „Од Холивуда до Москве и назад: Филмске репрезен-

тације оружаних сукоба у новом миленијуму”, посебно указујући да филм, али и медијски садржаји попут телевизијске репортаже и извештаја, својим специфичним видовима репрезентације умногоме утичу како на перцепцију, тако и на реалне моделе савременог ратовања.

Могућност предвиђања

Други панел био је посвећен одређеним конкретним формама и карактеристикама савременог рата, као и могућностима његове предикције. Пуковник Вангел Милковски, професор војних вештина из Школе националне одбране „Војвода Радомир Путник”, представио је рад „Стратешки и доктринарни изазови у 21. веку”, истичући да анализа оружаних сукоба последњих година указује да је употреба силе прожета покушајем минимизирања трошкова ангажовања војних снага, брисања границе између мира и рата и преусмеравања напора са директног војног утицаја на невојна средства и начине.

Тему „Критички осврт на прецизност алата за предикцију савремених оружаних сукоба” представио је др Ненад Стекић, научни сарадник, из Института за међународну

политику и привреду. У свом излагању Стекић је указао да су, у научном домену студија мира, предикције оружаних сукоба и политичких криза употребом алата вештачке интелигенције нарочито постале популарне у последњој деценији. Од 2017. године експанзију је доживело неколико таквих алата чији се рад заснива на принципима машинског учења, неуронских мрежа и алгоритмима вештачке интелигенције. Иако је прецизност ових алата превазилазила 70%, па чак и 80% када су у питању грађански ратови, ниједан од ових система није успео да предвиди највеће оружане сукобе из периода 2020–2022. године. У питању су оружани сукоб између

Руске Федерације и Украјине (2022), затим између Израела и Палестине (2021), као и између Азербејџана и Јерменије (2020). Стекић је укратко образложио своје виђење могућих разлога опадања квалитета предикције.

Доц. др Дејан Јовановић са Факултета политичких наука говорио је о теми „Герила и партизански рат као облици политичког насиља, док је потпуковник доц. др Винко Жнидаршич са Војне академије представио рад „Карактеристике савремених оружаних сукоба у насељеним местима”. У свом излагању Жнидаршич је указао на то да када оперативна ситуација наметне да се оружани сукоб развије унутар насељених места, јаче оружане снаге користећи своју надмоћ често непропорционално употребљавају силу, што доводи до патњи и страдања цивилног становништва, па самим тим и кризе легитимитета да силу употреби јачи.

Панел посвећен сукобу у Украјини

Трећи панел био је посвећен најактуелнијем оружаном сукобу, рату у Украјини, који доводи до озбиљних поремећаја на међународној сцени у свим сферама друштвеног деловања. Први излагач у последњем панелу био је Михајло Копања, асистент на Факултету безбедности, који је изложио тему „Агресија vs. специјална војна операција: Зашто је назив руско-украјинског сукоба важан?”. Својим излагањем Копања је скренуо пажњу на то да од самог почетка руско-украјинског сукоба Руси инсистирају на томе да они нису у рату, нити да су извршили агресију на Украјину, већ да спроводе „специјалну војну операцију”. С друге стране, Украјинци, као и њихови западни савезници,

од почетка сукоба говоре управо супротно, не само да је реч о рату, већ и о агресији Русије на њихову земљу. Копача наглашава да је, без обзира на то што се сукоб одвија својом динамиком и мање-више дефинисаним начином ратовања, назив ипак важан и да може знатно да утиче на његов исход. Према његовом виђењу, постоје два разлога томе: први се односи на прикупљање интерне подршке сукобу; док се други односи на стицање легитимитета од других држава, чланица међународне заједнице.

Тема др Владимира Трапаре, вишег научног сарадника из Института за међународну политику и привреду, била је „Расправа о узроцима руско-украјинског сукоба”. У свом излагању Трапара је напоменуо да је од почетка рата у Украјини до данас написано и изречено мноштво аргумената који настоје да објасне узроке сукоба Русије и Украјине. Аутор је критички представио најважније од тих аргумената и класификовао их по четири основа: на оне који додељују кривицу некој од страна (или обема) и који узроке траже у независним системским чиниоцима; на оне који фаворизују међународни, државни и појединачни ниво анализе; на приврженике реалистичке, либералне и конструктивистичке школе мишљења у науци о међународним односима; на присталице историјског и аисторијског приступа. У закључку он је укратко изнео своје гледиште и објаснио зашто лично преферира комбинацију подељене одговорности актера и системских чинилаца, неокласични реализам (комбинован са конструктивизмом) који наглашава међународни и државни ниво анализе, те историјски приступ.

Пуковник др Дејан Вулетић, научни сарадник из Института за стратегијска истраживања, представио је тему „Информационо ратовање као увод у оружани сукоб између Русије и Украјине”. Успеху руског информационог ратовања, према виђењу Вулетића, знатно су допринеле научене лекције у сукобу са Грузијом 2008. године. С друге стране, Украјина се показала неспремном за информациони рат и мере које су предузетимане биле су углавном реактивне. Општи закључак је да је утицај друштвених мрежа, различитих механизма за компромитовање информационе инфраструктуре, као и беспилотних платформи, био веома значајан.

Последњи панелисти пуковник доц. др Славиша Влачић и потпуковник Владимир Грбовић, наставник војних вештина са Војне академије, изложили су тему „Неки аспекти употребе ваздухопловних снага у сукобу у Украјини”. С обзиром на то да долазе са Катедре војног ваздухопловства, они су у свом излагању представили основне карактеристике досадашње употребе ваздухопловних снага у Украјини и поједине специфичности које овај сукоб, у домену рата у ваздушном простору, издвајају од сукоба у протеклим деценијама. Они су ангажовање ваздухопловних снага у сукобу у Украјини условно поделили у три фазе. Почетак сукоба од 24. фебруара 2022, у погледу ангажовања ваздухопловних снага, карактеришу једновремени удари крстарећим и балистичким ракетама по виталним објектима и инсталацијама оружаних снага Украјине и стратегијски хеликоптерски десант са око

Од 2017. године експанзију је доживело неколико алата за предикцију оружаних сукоба чији се рад заснива на принципима машинског учења, неуронских мрежа и алгоритмима вештачке интелигенције. Иако је прецизност ових алата превазилазила **70%**, па чак и **80%** када су у питању грађански ратови, ниједан од ових система није успео да предвиди највеће оружане сукобе из периода 2020–2022. године. У питању су оружани сукоб између Руске Федерације и Украјине (2022), затим између Израела и Палестине (2021), као и између Азербејџана и Јерменије (2020).

две стотине транспортних и борбених хеликоптера на аеродром Гостомељ на периферији Кијева. Дејство руске авијације и удари са дистанце поред одређених успеха нису резултовали оне-способљавањем украјинске противваздухопловне одбране. Украјинска ПВО показала је одређену виталност, што је резултовало неочекивано великим губицима руске авијације. Употреба и ангажовање копнених снага руске армије изведени су без остварене превласти у ваздушном простору, што се убрзо одразило на губитке и темпо извођења војних операција. У другој фази сукоба ангажовање руских ваздухопловних снага било је начелно у мањим групама и у функцији подршке јединица у покрету и снагама на истоку Украјине. У трећој фази руска ПВО није показала пуну ефикасност, што је резултирало дејством украјинских снага по Криму и територији Руске Федерације. Такође, према речима излагача, у овој фази забележена је масовна употреба дронова са обе стране, међу којима је велики број комерцијалних, као и масовнија употреба крстарећих ракета. Може се рећи да су дронови које су користиле руске снаге, типа „шахед” и „ланцет”, преузели улогу борбене авијације. Као главне закључке Влачић и Грбовић истакли су: изостанак стратегијских ефеката употребе ваздухопловних снага; изостанак остварене превласти у ваздушном простору; да је дејство ловачко-бомбардерске авијације било превасходно у захвату фронта, без изолације бојишта; масовну употребу крстарећих ракета и ефикасну примену дронова и њихов примат у односу на класичне ваздухопловне снаге. ■